

Arkeologisk utredning i Karby, Vallentuna

Inom fastigheten Karby 4:1, Össeby-Garn socken,
Vallentuna kommun, Uppland

Karin Sundberg

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2016:52

ARKEOLOGISK UTREDNING ETAPP 1 OCH 2

Arkeologisk utredning i Karby, Vallentuna

Inom fastigheten Karby 4:1, Össeby-Garn socken,
Vallentuna kommun, Uppland

Karin Sundberg

Lst dnr 43112-13520-2016

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

© 2016 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2016:52

Författare Karin Sundberg

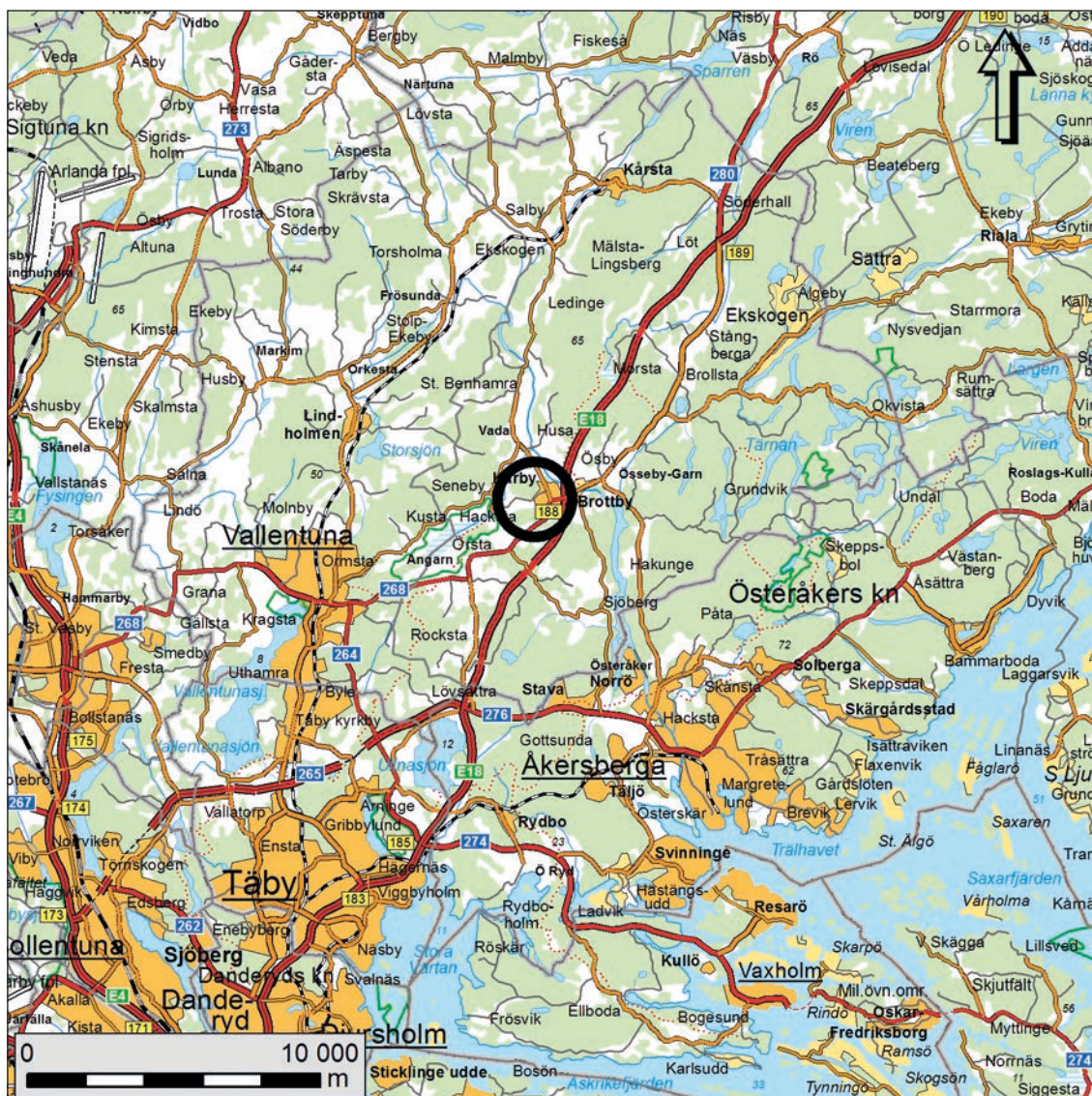
Grafisk form Nina Balknäs@Högtorps Diverse

Omslagsfoto Annica Ramström undersöker ett av schakten.
Foto av Karin Sundberg.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_160001

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö	5
Syfte	7
Metod och genomförande.....	7
Resultat	9
Ettapp 1	9
Historiska kartor	9
Fältbesiktning.....	10
Ettapp 2	11
Område 1	11
Område 2	11
Område 3	12
Område 4	12
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	13
Referenser	14
Tekniska och administrativa uppgifter.....	15
Bilagor	16
<i>Bilaga 1. Objekttabell</i>	
<i>Bilaga 2. Schakttabell</i>	
<i>Bilaga 3. Anläggningstabell</i>	

Figur 1. Karta över trakten kring Karby, Vallentuna med den aktuella undersökningsplatsen markerad med en svart ring. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

Arkeologgruppen AB har genomfört en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 inför planarbete inom fastigheten Karby 4:1.

31 schakt öppnades inom den 16 000 kvadratmeter stora ytan. Inom området påträffades fem objekt: objekt 1, en sentida husgrund och objekt 2, ett odlingsröse. De bedöms vara övriga kulturhistoriska lämningar. I samband med sökschaktsgrävningen påträffades tre områden med anläggningar. Objekt 3 som består av en härd och en härdgrop samt objekt 4 som omfattar två härdar. Dessa bedöms vara fornlämningar. Objekt 5 är en eventuell grund till ett uthus med ett intilliggande stolphål. Den bedöms som övrig kulturhistorisk lämning.

Inledning

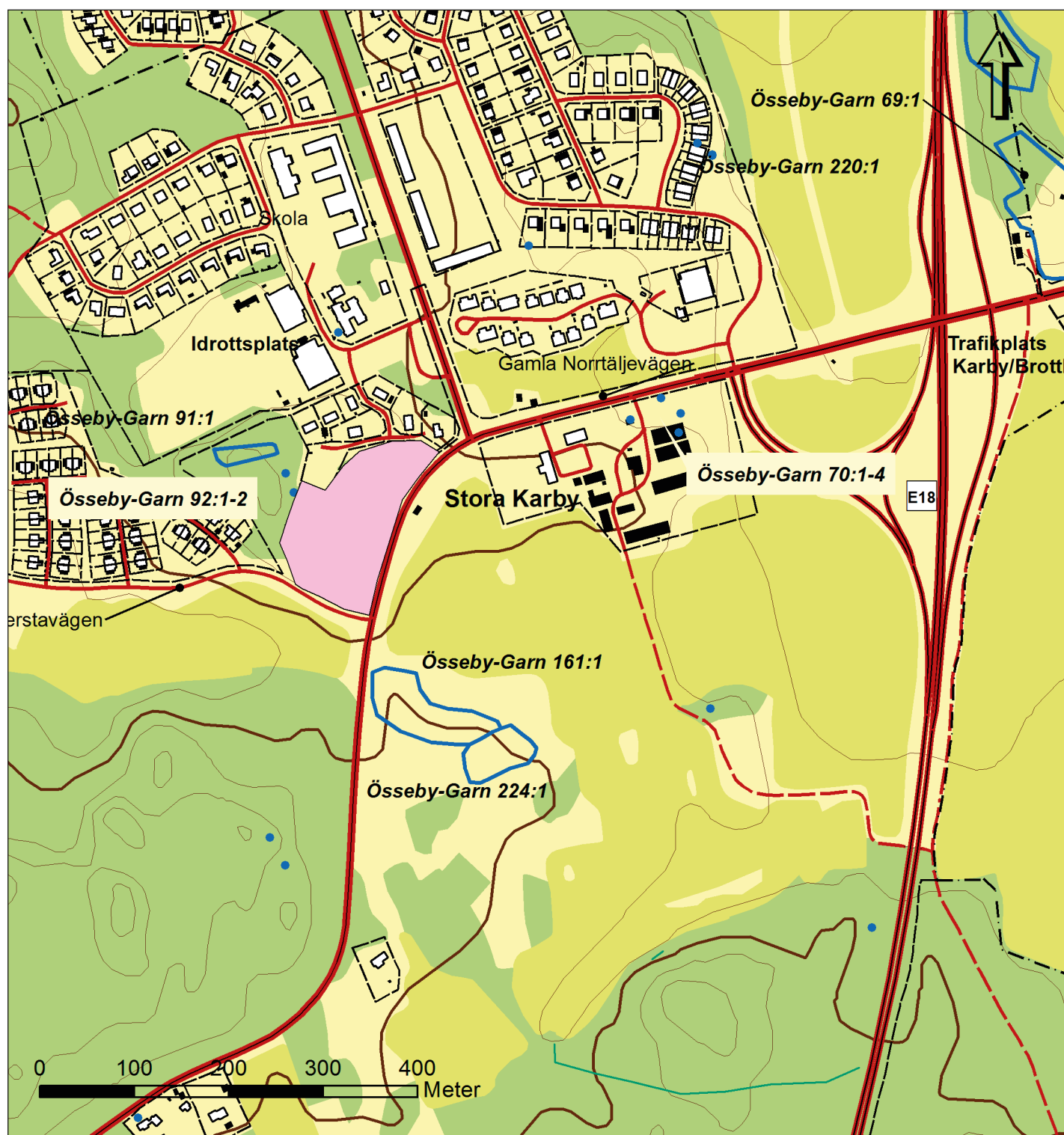
Vallentuna kommun avser att bygga en förskola inom fastigheten Karby 4:1, Vallentuna kommun. Arkeologgruppen AB, utförde på begäran av Länsstyrelsen i Stockholms län, en utredning etapp 1 och 2 under tre dagar i maj och juni 2016. Beställare var Vallentuna kommun som även bekostade arbetet.

Bakgrund och kulturmiljö

Det aktuella utredningsområdet omfattar cirka 16 000 kvadratmeter och är beläget väster om Gamla Norrtäljevägen, omedelbart norr om Sunnerstavägen, i den östra delen av Vallentuna kommun.

Området omges idag av småhus i öster och väster, en idrottsplats i norr samt ovannämnda vägar. Undersökningsområdet ligger på en väl markerad höjd som sluttar ned mot åkermarken i söder. Den norra delen är idag bevuxen med barrskog som i söder övergår i igenvuxen hagmark. Den sydöstra består av obrukad åkermark. De högt belägna partierna ligger cirka 35 meter över havet och de lägsta partierna ligger på cirka 31 meter över havet. Ytan har närmast karaktären av ett grönområde i relation till den omgivande bebyggelsen.

Marken har tidigare tillhört herrgården Stora Karby som ligger öster om utredningsområdet, på andra sidan Gamla Norrtäljevägen. I anslutning till området ligger gravfältet RAÄ-nr Össeby-Garn 91:1 samt RAÄ-nr Össeby-Garn 92:1-2, en stensättning respektive en eventuell stensättning. Inom närområdet finns även bebyggelseämningar registrerade som en bytomt (RAÄ-nr Össeby-Garn 161:1) samt gravfältet RAÄ-nr Össeby-Garn 224:1.

Figur 2. Utdrag ur Fastighetskartan med aktuella fornlämningar markerade. Utredningsområdet markerat i rosa. Skala 1:6 000.

Syfte

Syftet med utredningsgrävningen var att fastställa om det fanns ej tidigare kända fornlämningar inom området.

Metod och genomförande

Etapp 1

Etapp 1 utgjordes av arkiv- och litteraturstudier samt kartanalyser. Kart och arkivstudierna genomfördes i de digitala arkiven. De omfattade en genomgång av Fornsök samt en kontroll av eventuella tidigare utredningar eller undersökningar i området. Det historiska kartmaterialet analyserades i Lantmäteriets historiska kartarkiv som finns tillgängligt på nätet. Detta innefattade Rikets allmänna kartverk, Lantmäteristyrelsens kartarkiv och Lantmäterimyndighetens kartarkiv.

Statens historiska museums fynddatabas användes i syfte att spåra eventuella arkeologiska fynd i området.

En genomgång av arkivmaterialet som finns i ATA gjordes i syfte att få en samlad bild av eventuella tidigare utredningar och undersökningar i området.

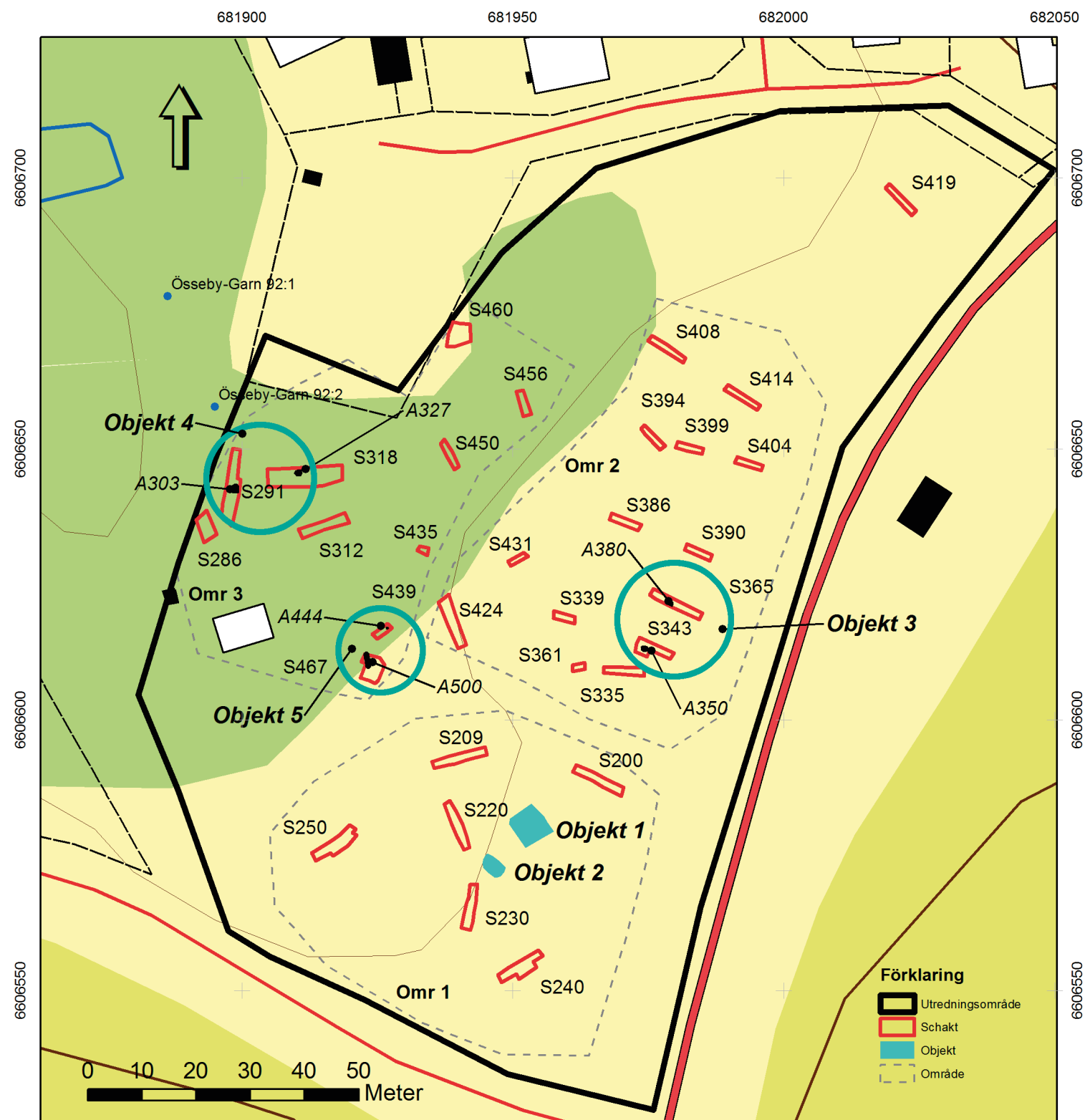
Därefter vidtog en fältinventering för att klargöra om tidigare okända fornlämningar eller andra kulturhistoriska lämningar fanns inom området. Påträffade objekt mättes in med RTK-GPS och beskrevs i text. Valda objekt fotograferades.

Vid fältbesiktningen användes resultaten från arkivstudierna som grund för markens tidigare utnyttjande och eventuella fornlämningslägen.

Resultaten från fältinventeringen låg till grund för den fortsatta utredningens etapp 2.

Etapp 2

Då i stort sätt hela ytan bedömdes som ett bra boplatsläge genomfördes sökschakt med grävmaskin över området. Schakten grävdes skiktvis ned till anläggnings- och konstruktionsnivå eller ned till steril nivå. Påträffade lämningar rensades fram, dokumenterades skriftligt och mättes in digitalt. Området återställdes efter avslutad undersökning.

Figur 3. Utdrag ur Fastighetskartan med samtliga schakt, objekt och arkeologiska anläggningar markerade. Objekt 3–5 är markerade med blå schablon. Skala 1:1 000.

Resultat

Ettapp 1

De intilliggande fornlämningarna enligt Fornsök består av: RAÄ-nr Össeby-Garn 91:1, ett cirka 60x15 meter stort gravfält som består av fem fornlämningar. Dessa utgörs av två högar och tre runda stensättningar. Högarna är 5–6 meter i diameter och 0,6–0,8 meter höga samt övertorvade. Stensättningarna är 5–8 meter i diameter och 0,2–0,3 meter höga, övertorvade med enstaka stenar i ytan. En av stensättningarna har mittblock. Gravfältet vetter inte mot utredningsområdet utan exponerar norrut. Mellan RAÄ-nr Össeby-Garn 91:1 och utredningsområdet finns RAÄ-nr Össeby-Garn 92:1–2 som består av en rund, ensamliggande stensättning, 8 meter i diameter och 0,2 meter hög. Idag är den bevuxen med mossor. 16 meter sydsydöst om 1 finns 2, en rund, stensättningsliknande lämning, 9 meter i diameter. Samtliga synliga lämningar, som de ovan, ligger på tydliga förhöjningar mot omgivande terräng.

Vid gården Stora Karby finns vidare tre stensättningar och en förstörd eventuell hög, RAÄ-nr Össeby-Garn 70:1–4. Sydöst om utredningsområdet och Gamla Norrtäljevägen finns Karby gamla bytomt (RAÄ-nr Össeby-Garn 161:1) som består av minst fyra husgrunder, ett bostadshus och minst tre ekonomibyggnader samt två källargropar. Direkt sydöst om, och i anslutning till Karby gamla bytomt finns RAÄ-nr Össeby-Garn 224:1 bestående av ett gravfält som utgörs av 35 runda stensättningar, mellan 3–7 meter i diameter och 0,1–0,3 meter höga, övertorvade.

Nordost om utbredningsområdet har enstaka gravar från vikingatid undersökts. År 2004 undersöktes två gravhögar (RAÄ-nr Össeby-Garn 220:1) med fynd av keramik, viktlo och arabiska silvermynt. Mellan åren 1983 och 1984 delundersöktes gravfältet RAÄ-nr Össeby-Garn 69:1, med fynd av glaspärlor, keramik och en kam (<http://mis.historiska.se/mis/sok/start.asp>).

Vid en analys av äldre vattennivåkartor framgick att delar av utredningsområdet utgjorts av närhet till en äldre strandkant omkring 2000–3000 f.Kr. Den västra delen av området har legat på en sluttning ned mot en skyddad vik, vilket skulle kunna ha varit ett lämpligt boplatsläge.

HISTORISKA KARTOR

Skattningskartan över Karby från år 1694 visar att större delen av utredningsområdet ligger som åkermark tillhörande gård nr 2 (Lantmäteristyrelsens arkiv, akt A126-20:1).

På Häradsekonomiska kartan åren 1901–06 skall bebyggelse som betecknas som arbetarbostäder hörande till Stora Karby gård finnas inom området. Exakt var de var belägna är inte klart (Rikets allmänna kartverk, akt J112-75-5).

Idag finns ett mindre torp på området med tillhörande uthus. Vilken funktion huset har idag är inte klart. Huset återfinns på den ekonomiska kartan från år 1952. Enligt kartan skall en stig ha gått i utredningsområdet södra del från Gamla Norrtäljevägen mot bebyggelsen. Stigen gick inte att återfinna vid utredningstillfället. På kartan är två åkerlyckor synliga öster och nordöst om torpet (Rikets allmänna kartverk akt J133-11i1h65).

Vid karteringen påträffades en husgrund (objekt 1) som kan häröra från någon av dessa arbetarbostäder. Möjligen är även det idag stående huset en tidigare arbetarbostad.

FÄLTBESIKTNING

Vid besiktningen påträffades två objekt ovan mark som karterades, objekt 1 och 2.

Objekt 1

Husgrund, cirka 5x6 meter (invändigt mått). Höjden uppgår till 1,4 meter.

Grunden är kallmurad med 0,4–0,7 meter stora stenar. Tjockleken på murarna är mellan 0,6–1,0 meter. Det finns en tydlig ingång i söder. Den norra delen är grävd in i sluttningen. Grunden är bevuxen med tät sly. Tegel och glas ligger ytligt i botten på grunden.

Bedöms som övrig kulturhistorisk lämning.

Objekt 2

Odlingsröse, ca 3x5 meter stort. Höjden uppgår till 0,5 meter. Ett tjugotal 0,4–0,6 meter stora stenar är uppkastade kring ett markfast block (1,0 meter stort).

Bedöms som övrig kulturhistorisk lämning.

Vid fältinventering kunde det konstateras att i princip hela ytan utgör ett bra boplatsläge, med svaga sluttningar ned mot syd, sydväst och sydöst. Endast området söder om det befintliga huset är till vissa delar urschaktat och påverkat av aktiviteter i husets närhet.

Etapp 2

Sammantaget grävdes 31 schakt med en längd om 1,8-13 meter och med en bredd mellan 1,2-2,7 meter. Djupet varierade mellan 0,10-0,5 meter. Jordlagret bestod vanligtvis av 0,15 meter torv och därunder ett cirka 0,2-0,3 meter tjockt matjordslager. I de schakt som låg i skogsområdet fanns inget matjordslager utan jordlagret bestod av myllig och humuspåverkad silt. Vanligtvis bestod den underliggande marktypen av sandig och siltig morän med viss grusinblandning. På sina håll fanns även stråk av lera. På de högt belägna partierna låg berget öppet och ibland under ett tunt lager med jord och torv. För mer detaljerade uppgifter om innehållet hänvisas till bilaga 2.

Tre objekt kunde identifieras utifrån sökschaktgrävningen: objekt 3-5. Utredningsområdet har på planen delats in i tre områden för att lättare få en översikt. Dessa beskrivs nedan.

OMRÅDE 1

I den sydvästra delen öppnades sex schakt (S200, 209, 220, 230, 240 och 250).

Delvis utgick schakten från berget som ligger blottat och sedan följde de den sluttande topografin ned mot de lägre partierna. Schakt 200 togs i anslutning till objekt 1, husgrunden. Där påträffades glas, yngre rödgods och stengods från selterkrus. Dessa tolkas som sammanhörande med husgrunden.

I de övriga schakten fanns inget av antikvarisk intresse.

OMRÅDE 2

I den nordöstra delen togs femton schakt upp (S335, 339, 343, 361, 365, 386, 390, 394, 399, 404, 408, 414, 419, 424 och 431).

Ytan består idag främst av igenvuxen åkermark. Området längs i söder ligger strax nedanför en liten höjd, i brytpunkten mellan hagmark och åkermark. Flertalet schakt togs i riktning mot Gamla Norrtäljevägen i sydöstlig riktning.

I två av schakten påträffades anläggningar i form av en härdgrop (A350) och en härd (A380). Härdgropen A350 har en tydlig nedgrävningskant och är kraftigt bränd.

Objekt 3

Boplats/aktivitetsyta. Cirka 25x25 meter stor.

Bedöms som fornlämning.

Figur 4. Foto över hårdgropen A350. Foto av Arkeologgruppen AB.

OMRÅDE 3

I den västra delen gjordes tio schakt (S286, 291, 312, 318, 435, 444, 450, 456, 460, och 467).

Objekt 4

Fyra schakt (S286, 291, 312, 318) öppnades strax sydöst om RAÄ-nr Össeby-Garn 92:2, en stensättningsliknande lämning. Området som idag utgörs av skogsmark sluttar svagt ned mot sydost och ligger på ett skyddad läge nedanför den bakomliggande höjden. I två av schakten påträffades härdar. I schakt 291 fanns ett område som tolkats som två intilliggande härdar. Eftersom ingen tydlig gräns kunde göras mellan dessa så är de inmätta under samma anläggningsnummer (A303). Marken var här kraftigt kol- och sotbemängd, och innehöll rikligt med skärvig och skörbränd sten. Schaktet breddades men inga ytterligare anläggningar påträffades.

I schakt 318 framkom ytterligare en härd (A327). Schaktet breddades men inga ytterligare anläggningar påträffades.

Tolkas som boplatz/aktivitetsyta. Cirka 25x20 meter stort.

Bedöms som fornlämning.

Fem schakt (S435, 450, 456, 460) togs upp i den igenvuxna hagmarken strax söder om idrottsplatsen. Inget av antikvarisk intresse påträffades.

Objekt 5

Ett tjugotal meter öster om huset togs ytterligare schakt (S467) upp. I det påträffades en rad med stenar (A500). Stenraden ligger i nord-sydlig riktning. En större flat sten är belägen mitt i raden. Raden gick att följa i cirka 2 meter. Intill stenraden så var jorden hårt packad och innehöll kolstänk samt fragmentariskt tegel. Området är tolkats som ett raserat uthus tillhörande intilliggande bebyggelse. Cirka 7 meter norr om S467 påträffades ett eventuellt stolphål i S439.

Tolkas som uthus. Cirka 16x13 meter stort.

Bedöms som övrig kulturhistorisk lämning

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Utredningen följde den planerade undersökningsplanen och inga avvikelser gjordes.

Syftet med utredningsgrävningen var att fastställa om det fanns ej tidigare kända fornlämningar inom området.

Referenser

Kartor och arkivmaterial

HISTORISKA LANTMÄTERIAKTER

Ekonomiska kartan från år 1952. Rikets allmänna kartverk akt J133-11i1h65.

Häradsekonomiska kartan 1901-1906. Rikets allmänna kartverk, akt J112-75-5

Skattläggningskarta 1694. Lantmäteristyrelsens arkiv, akt A126-20:1

WEBBMATERIAL

<http://mis.historiska.se/mis/sok/start.asp>).

[http://www.vallentuna.se/kulturmiljowebben/Socknar/
Osseby/Brukningenheter/Stora-Karby/](http://www.vallentuna.se/kulturmiljowebben/Socknar/Osseby/Brukningenheter/Stora-Karby/)

Tekniska och administrativa uppgifter

Landskap	Uppland
Län	Stockholm
Kommun	Vallentuna
Socken	Össeby-Garn
Fastighet	Del av fastigheten Karby 4:1
Fornlämningsnummer	—

Projektledning	Annica Ramström och Karin Sundberg
Personal	Annica Ramström och Karin Sundberg

Undersökningstid	2016-05-31 till 2016-06-13
Exploateringsyta	16 000 m ²
Undersökt yta	340 m ²
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Länsstyrelsens diarienummer
43111-13520-2016

Arkeologgruppens projektnummer
Ag 2016_32

Arkiv
Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv
Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd
Inga fynd omhändertogs.

Bilagor

Bilaga 1. Objekttabell

Samtliga måttangivelser är i meter

Nr	Längd	Bredd	Beskrivning	Status
1	7	6	Husgrund. Kallmurad med 0,4-0,7 meter stora stenar. Höjd 1,4 meter. Tjocklek på murarna 0,6-1,0 meter. Tydlig ingång i söder. Den norra delen är grävd in i sluttningen. Bevuxen med sly. Tegelfragment i botten.	Övrig kulturhistorisk lämning
2	5	3	Odlingsröse, 0,5 meter högt. De 0,4-0,6 meter stora stenarna är uppkastade kring ett markfast block (1,0 meter stort).	Övrig kulturhistorisk lämning
3	25	25	Område med en härdgrop (A350) och en härd (A380)	Fornlämning
4	25	20	Område med två härdar A303 samt A327.	Fornlämning
5	16	13	Område med eventuell grund samt ett stolphål	Övrig kulturhistorisk lämning

Bilaga 2. Schakttabell

Samtliga måttangivelser är i meter

Nr	Längd	Bredd	Djup	Innehåll	Anläggningar
200	10	1,5	0,5	0,15 tjockt lager med torv, därunder sandig ljus jord, enstaka stenar (0,05-0,1). Flingods, skiffertakpannor, stengods typ seltserkrus yngre rödgods samt glas från pilsnerflaska. Schaktet togs intill ett markfast block.	
209	10	1,5	0,4-0,5	0,15 tjockt lager med torv, därunder sandig ljus jord, enstaka stenar (0,05-0,25). Sandig morän längst i väster. Schaktet utgick från berg. I den östra delen ytterligare berg.	
220	9	1,2-1,5	0,4	0,15 tjockt lager med torv därunder sandig ljus silt, småsten (0,05-0,40)	
230	8,3	1,5-1,7	0,4	0,10 tjockt lager med torv därunder sandig ljus humös silt (0,25 tjockt), småsten (0,05-0,40). Därunder vidtog sandig morän.	
240	9	1,3-2,6	0,35	0,10 tjockt lager med torv därunder ljus sammanpressad sand och grus.(0,25 tjockt), småsten (0,05-0,40). Därunder vidtog sandig morän.	
250	9	1,3-2,5	0,4	0,15 tjockt lager med torv därunder sandig ljus humös silt (0,20 tjockt), småsten (0,05-0,10). Därunder vidtog siltig morän. Mycket rötter.	
286	4,5	2,6	0,35	0,15 tjockt lager med torv därunder sandblandad mylla, (0,20), berg, småsten (0,05-0,10).	
291	13	1,5-2,6	0,4	0,15 tjockt lager med torv, därunder 0,25 sandblandad jord. Centralt ett 0,8 x 0,5 stort block. Ljus sand i botten. En ev två hårdar, sot/kol skärvig och skörbränd sten.	A303
312	9	1,3-2,0	0,35	0,15 tjockt lager med torv, därunder 0,2 sandblandad jord. Ljus sand i botten. Partivis berg.	
318	13	3	0,35	0,15 tjockt lager med torv, därunder 0,2 sandblandad jord. Ljus sand i botten. Partivis berg. En ca 1,3 x 1,4 stor hård, skärvig och skörbränd stenar 0,05-0,10.	A327

Nr	Längd	Bredd	Djup	Innehåll	Anläggningar
335	7,5	1,4	0,5	0,10 torv därunder 0,4 matjord. Sandig morän i botten. Enstaka stenar, (0,1-0,2). En svacka i väster, ev dike, berg i kanten mot väster. Spår av bränd lera.	
343	6,8	1,5-2,7	0,55	0,15 torv därunder 0,4 matjord. Ljus silt i botten. Enstaka stenar, (0,1-0,2). Enstaka större stenar (0,3-0,4). Anläggning i form av en hårdgrop med skärvig och skörbränd sten.	A350
361	2,5	1,2	0,1	0,10 torv därunder berg	
365	10	1,4	0,45	0,15 torv därunder 0,3 matjord. Ljus silt i botten. Enstaka stenar, (0,1-0,2). Anläggning i form av en hård med skärvig och skörbränd sten.	A380
386	6	1,2	0,45	0,15 torv därunder 0,3 matjord. Ljus silt och lera i botten. Enstaka stenar, (0,1-0,2).	
390	5	1,2	0,45	0,15 torv därunder 0,3 matjord. Ljus silt och lera i botten. Enstaka stenar, (0,1-0,2).	
394	5	1,2	0,45	0,15 torv därunder 0,3 matjord. Ljus silt och lera i botten. Enstaka stenar, (0,1-0,2). Moränstråk i den östra delen , berg.	
399	5	1,3	0,45	0,15 torv därunder 0,3 matjord. Ljus silt och lera i botten. Enstaka stenar, (0,1-0,2). Stråk av morän och lera.	
404	5	1,3	0,45	0,15 torv därunder 0,3 matjord. Ljus silt och lera i botten. Enstaka stenar, (0,1-0,2). Stråk av morän och lera. Berg i söder.	
408	7,5	1,3	0,35	0,15 torv därunder 0,25 myllig silt. Ljus silt och lera i botten. Enstaka stenar, (0,05-0,3).	
414	7	1,3	0,45	0,15 torv därunder 0,3 matjord. Ljus silt och lera i botten. Enstaka stenar, (0,1-0,2). Berg.	
424	7	1,3	0,45	0,15 torv därunder 0,3 matjord. Grusig morän i botten. Berg eller stora markfasta stenar.	

Nr	Längd	Bredd	Djup	Innehåll	Anläggningar
431	3,5	1,2	0,35	0,10 torv, därunder 0,2 myllig silt. Grusig morän och silt i botten. Enstaka 0,05-0,2 stora stenar.	
435	1,8	1,2	0,1	0,10 torv därunder berg.	
439	3,4	1,2	0,45	0,15 torv, därunder 0,35 myllig silt. Enstaka 0,05-0,2 stora stenar. Ett ev stolphål i den norra delen.	A444
450	5,5	1,3	0,35	0,15 torv, därunder 0,25 myllig silt. Enstaka 0,1-0,2 stora stenar.	
456	5	1,5	0,45	0,15 torv, därunder 0,30 myllig silt. Enstaka 0,05-0,2 stora stenar.	
460	4	4	0,3	0,10 torv, därunder 0,2 myllig silt. Enstaka 0,05-0,2 stora stenar.	
467	4	4	0,45	0,15 torv, därunder 0,30 myllig silt. Enstaka 0,05-0,2 stora stenar. En rad med 0,3-0,8 stora stenar lagda på rad. Hårt packad jord med tegelfragment. Därunder silt.	A500

Bilaga 3. Anläggningstabell

Samtliga måttangivelser är i meter

Nr	Längd	Bredd	Typ	Beskrivning	Belägen i schakt
303	1,7	1,7	Härd	Två sammansmälta härdar. Sot/kol skärvig och skörbränd sten (0,05-0,12).	291
327	1,5	1,4	Härd	Rundad. Sot/kol skärvig sten.	318
350	1,4	1,2	Härdgrop	Rundad. Sot/kol skärvig sten. Nedgrävningskant.	343
380	1,2	0,9	Härd	Rundad. Sot/kol skärvig sten.	365
444	0,6	0,5	Stolphål?	Rundad mörkfärgning.	439
500	2	0,5	Grund?	En flat sten (0,3-0,8)samt flera mindre stenar (0,3-0,4) som ligger på rad. Hårt packad jord med tegelfragment intill. Tolkad som grund till ett uthus.	467

